Var det en revolution eller statskupp? Den tredje juli, 2013, avsattes Egyptens första demokratiskt valda president, och sedan dess har media kämpat med vad de ska kalla händelsen. Revolution eller statskupp, det är frågan.

«Thawra di wala inqilab?»

REPRESENTATIONER AV MUHAMMAD MURSIS AVSÄTTANDE I EGYPTISKA OCH NORDISKA NÄTTIDNINGAR

Av J.W. Abdelmoez, Institutionen för orientaliska språk,
Stockholms universitet

ATT «KALLA NÅGOT FÖR VAD DET ÄR» KAN VARA svårt när det inte råder samstämmighet om vad det är som har hänt.¹ Ändå var det ofta så media över hela världen rationaliserade sitt ordval inför vad som hände under de första dagarna av juli 2013. Nu har det gått mer än ett år sedan Egyptens första demokratiskt valda president, Muhammad Mursi, avsattes. Men var det en statskupp eller en revolution? Vilket ord som används anses vara en nyckelfaktor i att avgöra på vilket sida en tidning står, och det är sannerligen en delad fråga. Ordvalet kommer dessutom med tillhörande ramar för hur händelsen ska rapporteras, där de som kallar det en revolution pekar på de massiva demonstrationer som skett under Mursis styre, vilket kulminerade på årsdagen av hans tillträde som president och ledde till att militären ingrep. De som kallar det en statskupp pekar på tecken som tyder på att militären planerade avsättandet, och det faktum att det var militären som avsatte Mursi, inte folket.

Som följd av händelsen tog Muslimska Brödraskapet till gatorna, skanderandes «Thawra di wala inqilab?». Detta betyder «Är det en revolution eller en kupp?», vilket svarades med «inqilab, inqilab» – «kupp, kupp». Mursis supportrar satte upp två stora läger i centrala Kairo. Båda dessa blev mål när den egyptiska säkerhetspolisen i augusti 2013 gick in för att bryta upp lägren, något som ledde till att ytterligare polarisera ett redan delat land.² Men hur påverkade detta mediasrapporteringen, i förhållande till den övergripande frågan om regimen, som var civil men tillsatt av militären? Hade den kommit till makten till följd av en statskupp eller inte? Faktum är att det i Egypten inte var förrän efter detta ingripande som «kupp» på allvar började dyka upp i de egyptiska söktrenderna. Eller var det så att det var mediasrapporteringen i sig själv som ledde till polarisering av Egypten?

Muslimska Brödraskapet demonstrerar utanför Raba El-Adwiya-moskeen den 3. juli 2013.

J.W. ABDELMOEZ

I denna artikel har Google Trender använts för att kunna se vilka termer som används för att beskriva händelserna. Detta urval inkluderar alltså endast de egyptier som har tillgång till internet, vilket måste förstås som en begränsning för urvalet, men detta innefattade ändå 44,51 miljoner egyptier i maj 2014, vilket alltså är långt mer än de cirka 25,6 miljoner som röstade i presidentvalet 2012.³ Vidare är urvalet konsekvent, vilket betyder att det kan antas vara samma personer som använder Google genom hela den studerade perioden, varför trender fortfarande är av intresse. Dessa trender kan sedan jämföras med artikelns andra del, vilken avser att beskriva hur händelserna under sommaren 2013 har porträtterats i egyptisk webbpress såväl som i norska, danska och svenska nättidningar samt i CNNs TV-rapporter. Med hjälp av en retorikanalysmodell är det möjligt att förstå ordvalen som *övertygelser*, det vill säga «menade att övertyga». Ordvalen skapar ramar för hur händelsen förstås därför att det finns vissa

❧

*«Statskupp» innebär en illegitim regim,
medan «revolution» antyder folkligt stöd.
Ibland dyker dessa termer upp samtidigt.*

❧

konnotationer som fungerar ledande, så som frågan om regimens legitimitet. Det betyder att övertygelsen handlar om att antingen ge eller ta legitimitet från den regim som för tillfället sitter vid makten. Därför är det också viktigt som läsare att förstå bakomliggande processer som leder till valet av ett ord framför ett annat. Denna typ av retorikanalys poängterar även vikten av att förstå mediernas påverkanskraft. Lloyd F. Bitzer, professor emeritus i kommunikationsvetenskap vid University of Wisconsin–Madison, menar att en

retorikanalys kräver en retorisk situation med ett tydligt retoriskt problem.⁴ I detta fall handlar problemet om just legitimitet. «Statskupp» innebär en illegitim regim, medan «revolution» antyder folkligt stöd. Ibland dyker dessa termer upp samtidigt, och ibland i olika sammanhang, varför det är viktigt att inte bara se dem i rena nummer. I dessa fall är det viktigt att analysera sammanhanget, i vilket nyckeltermer som kupp och revolution placeras i «hierarkier av meningar».⁵ Det är till exempel vanligt att en nyckelterm används tillsammans med formuleringar som «vad vissa kallar», vilket alltså kan betyda att författaren själv inte vill använda den termen.

Utan att gå in för djupt i en teoretisk diskussion är det ändå nödvändigt att definiera ett centralt begrepp i retorikanalys, nämligen *doxa*. Detta syftar till tro, värderingar, och andra uppfattningar som både delas av en grupp människor, men som också påverkar den enskilda individens världsåskådning. Det svåra med begreppet är att det alltid även påverkar en själv. Det är lätt att glömma eller inte ens se de delade och normativa värderingarna av sin egen grupp, just eftersom de är normen. Det är trots detta viktigt att försöka urskilja de faktorer som kan vara avgörande eller begränsande i andras uppfattning av omvärlden.⁶ Detta kan vara externt likväl som internt, och begränsar även hur omvärlden förklaras, och därför hur nyheter rapporteras. Interna begränsningar är allt som kan spåras till personen som skapar den retoriska lösningen, medan det externa handlar om vad publiken tillåter.⁷ Doxa i förhållande till den egyptiska nyhetsrapportering bör därför förstås inte bara som vilken historia media berättar, utan även vilken historia den egyptiska befolkningen vill höra.

Journalister jobbar i hög grad för att undvika att fördomar och förutfattade meningar färgar

deras arbete. Det är trots detta alltid en risk, beroende på hur en definierar opartiskhet, att politik och ideologi lyser igenom nyhetsrapporteringen. Leon Barkho, docent i medie- och kommunikationsvetenskap vid Högskolan i Jönköping, tydliggör denna risk genom att fokusera på aspekter av journalistisk opartiskhet så som rättvishet, noggrannhet, meningsmångfald och balanserat rapportering.⁸ Som redogjorts gällande doxa och interna begränsningar är varje journalists kommunikation styrd av dennes sociala verklighet. Därför handlar objektivitet till stor del om att frångå ens egna världsåskådning och att på så sätt undvika att applicera sina egna värderingar i rapporteringen. Leon Barkho presenterar således ett pragmatiskt tillvägagångssätt, nämligen att journalisten rapporterar utifrån perspektivet av de aktörer som nyheten handlar om.⁹ I detta fall skulle det alltså betyda att även nordiska journalister vänder sig till den egyptiska befolkningen för sin rapportering, och på så sätt göra deras röst hörd, snarare än att själva tala i deras ställe.

Ett delat Egypten?

Det politiska landskapet har självklart påverkat hur de egyptiska nättidningarna arbetar och rapporterar om aktuella händelser, vilket i sin tur också påverkar den allmänna uppfattningen hos Egyptens befolkning. Intressant nog var det först i början av augusti 2013 som det på allvar började talas om att det hade skett en statskupp.

I Google Trender kan en jämföra antalet sökningar innehållande begreppet «revolution», från den sista veckan av juni 2013, med de innehållande «kupp», då de senare är för få för att mätas. Det betyder inte att inga sådana sökningar gjordes, men att «revolution» var signifikant vanligare. Den följande veckan, då Mursi avsattes, förändrades det och «kupp»

började dyka upp i sökhistoriken, och tog över som som överlägset vanligast. Denna skillnad utjämnas med tiden, vilket alltså är ett tecken på en ökande polarisering (se Figur 1). Detta handlar dock om sökningar på de engelska termerna, men tittar vi på deras arabiska motsvarigheter får vi helt annorlunda resultat.

Den arabiska termen för revolution, *thawra*, är det överlägset mest använda under hela juni, juli och augusti 2013. Tittar man på datumen 30. juni till 6. juli, ligger *inqilab* (statskupp) efter även *khala'* (ungefär «extraktion») och *azl* (avsättande). Det enskilt tydligaste fenomenet i söktrenderna är dock hur populärt «revolution» var över hela perioden, under juli månad endast passerat av «extraktion» på dagen då det skedde. En jämförelse mellan «*thawra*» och «*inqilab*» visar att den senare termen börjar ta fart redan i början av augusti. Men det riktiga trendbrottet sker i samband med att säkerhetspolisen går in och bryter upp Muslimska Brödraskapets två läger, den 14. augusti. Det är först då «*inqilab*» passerar och blir den mest populära termen, dock endast i tre dagar (se Figur 2). Från ett helhetsperspektiv, från juni 2013 till juni 2014, är «*thawra*» den allra mest populära termen (se Figur 3).

Det är möjligt att förstå användning av revolution, en positiv term med konnotationen allmänt stöd hos befolkningen, som ett tecken på stöd för Mursis avsättande. Om «demokrati» dessutom förstås som «folkstyre», betyder dessa siffror att Muhammad Mursi var långt ifrån en demokratisk president. Demokratiskt vald, kanske, men helt utan folkligt stöd den 3. juni, 2013. Denna bild delas av S. Abdallah Schleifer, professor emeritus i journalistik på American University in Cairo, som efter att militären brutit upp Muslimska Brödraskapets demonstrationsläger påstår att opinionsundersökningar visar på att en majoritet av den

J.W. ABDELMOEZ

egyptiska befolkningen motsatte sig Brödraskapet. Schleifer skriver att «the overwhelming majority of Egyptians were opposed to Muslim Brotherhood (MB) sit-ins and marches».¹⁰ Schleifers källa är troligtvis det fristående opinionsundersökningsinstitutet Baseera, vars siffror backar bilden av Mursi som en president utan opinionen på sin sida. I en undersökning utförd mellan 20. och 23. juni 2013, uppgav 63 procent att deras levnadsstandard är värre nu än i början av Mursis mandat, och 59 procent att det hade varit bättre om militärrådet fortsatt styra Egypten. På frågan vad som var det bästa, respektive sämsta, av alla beslut tagna av president Mursi svarade 73 procent att han inte fattat några bra beslut överhuvudtaget.¹¹ I en senare undersökning, gällande egyptiska befolkningens upp-

❧

*I en undersökning från juni 2013 svarade
59 procent att det hade varit bättre om
militärrådet fortsatt styra Egypten.*

❧

fattning av Muslimska Brödraskapet, utförd mellan 19. och 21. augusti, 2013, uppgav 69 procent att de inte stödjer Brödraskapets fortsatta varande, 78 procent att deras styre hade varit värre än de väntat sig, och 57 procent att de var ansvariga för det våld som uppstod efter att deras demonstrationsläger bröts upp.¹²

Om Egypten inte är så delat när det kommer till att beskriva händelsen i söktermer, hur ser det ut i egyptisk media? Nättidningen Ahram Online visar en klar preferens för «revolution». De gånger då «coup» används så är det oftast inom citationstecken, och tydligt refererat till någon annan.¹³ Det skulle kunna argumenteras att detta beror på Al-Ahram är ett statligt nyhetsbolag. Media har alltid varit ett effektivt

hjälpmedel för att regera och styra, och inte minst i Egypten ses media ibland som en förlängd arm av regeringen. Noha Mellor, professor i mediastudier vid University of Bedfordshire, menar att det beror på främst tre anledningar. Den första är att media når ut till nästan hela befolkningen, och ses som en kommunikationsmyndighet. Den andra punkten är att media har en viktig roll i skapandet av samhörighet, eller som Mellor uttrycker det: «sustaining national unity and spreading the feeling of community».¹⁴ För det tredje innebär mediernas propagandistiska möjligheter att de kan användas i regerande syfte, men kan också vara skadlig för makthavare och användas mot de. Därför kan de se ett behov av att kontrollera media, snarare än att använda den.¹⁵ Att tolka Ahram Online så är dock simplistiskt. För det första förklarar det inte varför de tidigt ställde sig emot begreppet «kupp» som term, trots att Mursi och det Muslimska Brödraskapet satt vid makten. För det andra tar Daily News Egypt, en fristående tidning, ungefär samma position som Ahram Online. Det är därför möjligt att tolka båda dessa tidningars rapportering som effekter av deras doxa. Det är möjligt att de personer som jobbar på Al-Ahram överlag inte stödjer Mursi, och därför rapporterar hans avsättande i ordalag som framställer det som legitimt. Dessutom vet de troligen vad deras läsare förväntar sig, det vill säga de externa begränsningarna. Som söktrenderna visat på var «thawra» den mest populära termen, varför det är logiskt att Al-Ahram, som den mest cirkulerade tidningen i Egypten, även föredrar den.¹⁶

Egypt Independent och Aswat Masriya däremot visar en helt annan bild och använder «coup» ofta, mycket och sällan som citat. Aswat Masriya fokuserar dessutom på att rapportera om militärens roll i händelserna, på

«THAWRA DI WALA INQILAB?»

Figur 1.

Figur 2.

J.W. ABDELMOEZ

ett sätt som porträtterar de som enskilt ansvariga, en bild som inte delas av alla. Vidare beskrivs protesterna innan Mursis avsättande som mycket våldsamma.¹⁷ Detta står i stark kontrast till Daily News Egypt som istället framhäver protesternas fredliga natur. I motsats till Googles söktrender var alltså medielandskapet tydligt uppdelat redan från första början. Av de fyra nämnda nättidningarna kan Ahram Online förstas som den som gjort tydligast ställningstagande för «revolution», medan Aswat Masriya är den tydligaste för «coup». Men oavsett om Al-Ahram analyseras baserat på sin status som statlig tidning eller utifrån doxa, vad är det som ger Aswat Masriya sin agenda? Det är möjligt att tolka utifrån deras finansiär, Thomson Reuters Foundation. Detta är en London-baserad välgörenhetsorganisation ägt av det kanadensiska Thomson Reuters Corporation, som även äger nyhetsbyrån Reuters. Som sådan fungerar de som «gate-keeper» och har ett stort inflytande över hur nyheter rapporteras, och speciellt då över Aswat Masriya med tanke på deras samarbete. I sitt förmedlande framhäver Reuters gärna sin objektivitet, men det bör ifrågasättas om fullständig objektivitet är möjlig. Till exempel handlar deras nyheter innehållande orden «coup» och «Egypt» i princip enbart om Mursis avsättande, medan de med «revolution» inte i något fall gör det, trots att det senare alltså är mer populärt i de egyptiska söktrenderna. Detta innebär självklart inte att Thomson Reuters Foundation har något att vinna på att Aswat Masriya kallar händelsen en kupp, men det faktum att de gör det stämmer med mönstret att internationella mediainsitutioner generellt föredrar kupp som term. Detta kan jämföras med årets mest sökta händelserna i Egypten. Totalt sett under 2013 dyker «thawra» upp redan på fjärde plats av de mest sökta

händelserna, efter «Sisi tal», «Mursi rättegång», och på första plats hamnar «Tamarod», vilket betyder «Uppror», namnet på den rörelse som ledde till Mursis fall (se nedan).

Mest sökta händelser, Egypten 2013 (översatt från arabiska):

«Tamarod»

Mursi rättegång

Sisi tal

Revolution 30. juni

VM-kval

Källa: www.google.com/trends

Ett enat Norden?

Skandinaviska söktrender under perioden juni-augusti 2013 avspeglar till mångt och mycket det egyptiska medielandskapet. Speciellt anmärkningsvärt är det norska intresset, som över hela perioden är nästan exakt lika stort för «revolusjon» som för «kupp» (se Figur 4). Detta betyder alltså att det inte finns någon enighet att tala om, utan en klar uppdelning mellan de två termerna där ingen har något direkt övertag. Trots att splittringen alltså är större i Norge än i Egypten, så rapporteras den som djup och svår. Till exempel så skriver Verdens Gang (vg) att «Bror står mot bror, far mot sønn og mann mot kone i Egypt. Splittelsen går dypt etter kuppet mot president Mohamed Mursi.»¹⁸ vg Netts alla artiklar om händelsen beskriver det som en kupp, utan citattecken eller referens till någon annan. Detsamma gäller för Aftenposten, som dock är lite mjukare i sina ord. Kristin Solberg, Aftenpostens korrespondent i Mellanöstern, skriver i en debattartikel att «Protestene gjorde det mulig for myndighetene å kalle kuppet mot Mursi en revolusjon.»¹⁹ Detta är en formulering som visserligen erkänner att det går att kalla händelsen för revolution, men ändå håller fast vid att det skulle vara att «kalla kuppen för något

Figur 3.

Figur 4.

J.W. ABDELMOEZ

INTERNATIONALT 4. JUL 2013 KL. 09.41

Verdens ledere er bekymrede over kuppet i Egypten

Omverdenen kræver ro og demokrati efter afsættelsen af den islamistiske præsident i Egypten.

OVERFALD. Uroen i Egypten kan give langt større splittelse i landet, hvor et meget stort mindretal støtter Morsi og hans Muslimske Broderskab. Det giver angst for, at det kan ende helt galt i landet efter militærets indgreb. Her overfalder oppositionstilhængere af Morsi-støtter i Damietta. - Foto: Hamada Elrasam/AP

Faksimiler från den danska tidningen Politiken (till vänster) och den norska tidningen Dagbladet (över).

annat». Solberg menar alltså att det är en kupp, men att myndigheterna inte erkänner det. Detta bör, i enlighet med Bitzers modell för lösning av retoriska problem, förstås som ett sätt att ta legitimitet från användningen av «revolution» som beskrivning av händelserna. Solbergs formulering syftar till att övertyga läsarna om att kalla det för «kupp».²⁰

Tydligaste avvikaren i norsk media är Dagbladet, vars toppartikel är ett debattinlägg av journalisten Jan-Erik Smilden i vilken han räknar upp flera sätt att benämna händelsen (militärkupp, statskupp, demokratisk kupp, revolution, etc.) och påvisar dess bakgrunder och konsekvenser. Dessutom hänvisar han till vad experter så som Henrik Thune och Jakob Skovgaard-Petersen säger, vilket till viss del väger upp för hans eget beslut att också «välja sida», och kalla det för kupp.

Generellt sett framstår norsk media som enat kring sin beskrivning, samtidigt som de norska söktrenderna visar en större splittring än vad vi kan se i Egypten. Det är dessutom, i motsats till Egypten, redan från början uppdelat och skillnaden mellan de två termerna

förblir relativt oförändrade. Det finns till och med en motsatt effekt, att «revolution» får övertag först efter 18. augusti. Vad detta beror på är svårt att säga, men det bör påpekas att «revolution» är en bredare term som kan användas i fler fall än vad «kupp» kan. Trots detta går det att uttolka en skillnad i vad folk i Egypten, såväl som i Norden, söker efter och vad media rapporterar. I fallet med norska nyhetskanaller som skriver om ett splittrat samhälle kan detta bero på att de faktiskt inte bygger sin analys på samhället, utan på det egyptiska medielandskapet. Som vi sett, sker en polarisering med tiden, och en tydlig splittring som sker i samband med upptrappat våld. Med tanke på hur medierapporteringen har sett ut är det dock möjligt att fråga om splittringen kan ha förstärkts av media.

Svensk media är liknande. Dagens Nyheter (DN) använder oftast «militärledd kupp» som beskrivning, till och med i referens till USAs respons som blev känt för att aldrig säga «kupp».²¹ Precis som vi så skriver även DN om en «hård polarisering i Egypten».²² Visserligen använder denna artikel endast «kupp» i

referens till en talesperson från Muslimska Brödraskapet, men i likhet till vc är den skriven långt innan söktrenderna faktiskt börjar visa på en splittring. Faktum är att både vcs och DNS respektive artiklar om polariseringen publicerades under en period då «inqilab» var mindre populärt än både «khala» och «azl».

Aftonbladet och Svenska Dagbladet (SvD), vilka precis som vc och Aftenposten ägs av den norska mediekoncernen Schibsted, har även de en mer eller mindre ensidig nyhetsrapportering. I Sverige är det dock dagstidningen, SvD, som är mildare i sina ord än kvällstidningen, Aftonbladet. I båda dess beskrivs Mursis avsättande utan undantag som en kupp, men i SvD görs det oftast i referens till någon annan. Samma utrymme ges aldrig åt «revolution». Det är ofta SvD skriver om «vad Muslimska Brödraskapet har kallat en kupp» men aldrig «vad de flesta kallar en revolution». I andra fall saknas helt denna typ av referens och det beskrivs direkt och oproblematiskt som en kupp utförd av militären (dock används «militärkupp» enbart i opinion och debattartiklar).²³ Detta trots att SvD publicerade tre Egypten-experters utlåtande om landets framtid, i vilken två av experterna väldigt tydligt säger att det inte var en kupp.²⁴ Aftonbladet går ett steg längre och ledarskribenten Anders Lindberg kallar den tillförordnade civila regeringen för en «militärjunta». Han kritiserar även «västvärlden» och skriver att «USA klarade inte ens att kalla militärkuppen för 'kupp'». ²⁵ Även Aftonbladets nyhetsartiklar använder främst «kupp», och tydliggör oftast att den är utförd av militären. I enstaka fall används «avsättande» men i de fallen påpekas möjligheten att kalla det «kupp».²⁶

Intressant nog skiljer sig dansk media till viss del från annan skandinavisk. Kvällstidningarna Berlingske Tidene (BT) och Ekstra

Bladet benämner endast vid enstaka tillfällen händelsen «kup» eller «kuppet», och då oftast med referens. Istället beskrivs det som att Mursi «afsættes». ²⁷ Den minst neutrala beskrivningen, sett både till egyptiska och danska söktrender, finnes hos dagstidningen Politiken som även i nyhetsartiklar använder sig av både «kup» och «militærkuppet». Även i de fall då dessa termer inte används så framträder hårda formuleringar: «Myndighederne i Egypten slår hårdt ned på tilhængere af tidligere præsident Mursi og Det Muslimske Broderskab.» ²⁸ På samma sätt får termer så som «Militærets indgreb» en negativ klang genom att det används i skapande av falska dikotomier. Søren Astrup skriver i en artikel, angående «landets splittelse», hur «EU vil have frihed og retfærd i Egypten», vilket får det att framstå som att militären eller andra Mursi-motståndare inte skulle vara intresserade av detsamma. Detta förstärks ytterligare genom att ge fokus åt den syriske presidenten Bashar al-Assad stöd åt den egyptiske fältmarskalken Abdul Fattah al-Sisi. ²⁹ Politiken-journalisten Sofie Synnøve Herschend skriver redan samma dag som Mursi avsätts att «Egypten er splittet», och använder sig fritt av «militærkup» för att beskriva vad som hänt. Till skillnad från andra använder sig dock Synnøve Herschend av Jakob Erle, direktör för The Danish-Egyptian Dialogue Institute, som källa. ³⁰ Samtidigt rapporterar Emil Berglöv för Politiken.dk direkt från Tahrir-torget och skriver: «Det er ikke militærkup. Det er folkets kup.» ³¹ Det finns med andra ord inom Politikens nyhetsrapportering delade uppfattningar, men den bild som presenteras av Søren Astrup och Sofie Synnøve Herschend är betydligt vanligare, både i användandet av termen «kup» och i synen på Egypten som splittrat.

Gunnar Willum, mellanösternkorrespondent för den ökända danska dagstidningen

J.W. ABDELMOEZ

Jyllands-Posten (JP), använder sig fritt av «militærkup», kallar al-Sisi för «kuplederen» och påstår även att «militærkuppet i Egypten har splittet arbejdskolleger, venner og familier i to lejre». ³² JPs osignerade artiklar, däremot, är skrivna med ett försiktigare språk. «Kup» används oftast bara i citat och «afsattes» är istället vanligare. Dock skrivs mycket om möjligheten att Mursi döms till döden, en nyhet som även skrivs om i Politiken, BT och Ekstra Bladet. I Politiken publicerades en ledare som menar att «en eventuel dødsstraf til Mohammed Mursi lugter af militært magtmissbrug». ³³ Denna nyhet förekommer i betydligt högre grad i dansk media än i norsk, svensk och egyptisk. Faktum är att den källa som uppges, Al-Ahram, endast skriver: «Mursi and much of the group's leadership are in jail facing trial on a myriad of charges that could carry the death sentence.» ³⁴ Det handlar alltså inte om, som det framställs i dansk media, en överhängande risk att Mursi personligen döms till döden. Varför Politikens ledarsida använder dessa lösryckta halvsanningar för att tala om maktmissbruk kan förstås antingen som sensationalism, eller en ideologiskt färgad syn på utvecklingen i Egypten.

Det här är CNN

Den amerikanska mediejätten CNN var tidig med att ropa «kupp», och blev i samband med det anklagade för att förvränga händelserna. Sara Abou Bakr, från Daily News Egypt, är en av de skarpaste kritikerna:

I personally, as a journalist, abhor parachute journalism where a news outlet sends a reporter to a «hotbed» of events and he/she is supposed to offer the audience in-depth coverage. This usually happens in developing countries and the mainstream international media does not give people their true voice, bombarding the audience with «expert» and «analyst» views on what happens with

short sound-bites from «the street». Parachute journalism at its worst! CNN decided to lead the pack [...] by dubbing what happened a «military coup» which shows extreme lack of good researchers on their team. ³⁵

Al-Ahram-journalisten Osman El Sharnoubi skriver: «After CNN was quick to characterise recent military intervention ousting president Mohamed Mursi as 'coup', Egyptians on social networking sites accuse leading TV channel of bias.» ³⁶ CNN var sannerliga snabba med att bestämma hur händelserna skulle rapporteras. Redan dagen innan Mursi avsattes publiceras

~
Det finns en stor skillnad mellan
användning av nyckeltermer i nordisk,
egyptisk och internationell media.
~

en artikel som börjar med orden «Just don't call it a coup.» ³⁷ Detta sätt att rapportera liknar Kristin Solbergs antydande stil: att inte rakt ut säga att «kupp» är rätt term men antyda att det är fel att kalla det något annat.

CNNs internationella chefskorrespondent, Ben Wedeman, ledde rapporteringen från Mursisupportrarnas demonstration och skrev flertalet artiklar om händelserna tillsammans med Reza Sayah. Tillsammans har de varit ledande i att bestämma hur rapporteringen kom att se ut, vilket ledde till stark kritik. Bland annat finnes en Facebook-grupp, en namninsamling och flertalet protests skyltar i Kairo med texten «Shame on you CNN». ³⁸ Till och med Wedeman själv anmärker det stora antalet skyltar, och menar att stämningen gjorde det omöjligt för honom eller någon annan från CNN att rapportera från gatorna. ³⁹ Jay Rosen, professor i journalistik vid New York University, och Blake Hounshell, biträdande

redaktör på Politico, påpekar att CNN inte bara dragit på sig detta på grund av användandet av «kupp» som term, utan även därför att de i sändningar visat bilder på Tahrirtorget's massiva folksamlingar kring Mursis avsättande och felaktigt kallat de för «pro-Mursi demonstranter».⁴⁰ Medvetet eller ej är det tydligt att CNN har framställt händelserna på ett sätt som känts främmande för många egyptier.

Konklusion: Demokratins misslyckande?

Simon Cottle, professor i media och kommunikationsvetenskap vid Cardiff University, skriver att «the role of media and communications in maintaining the democratizing momentum of political movements for change in the post-uprising phase will inevitably continue to have deep significance for the reconstruction of civil society and the pace of democratic advance».⁴¹ Detta är värt att tänka på i samband med Mursis avsättande. Många kommentatorer har menat på att det inte handlade om demokratins misslyckande, utan dess utförande.⁴² Denna artikel har visat att nordisk såväl som global media i princip utesluter det som möjlighet, varför det bör talas om mediernas misslyckande snarare än demokratins. Då söktrenderna visar en till stort enad front för «revolution» så är det främst media som använder «kupp». De skriver samtidigt att det egyptiska samhället är splittrat, när det mesta tyder på att det är mindre splittrat än när Mubarak avsattes. I det tidiga skedet är det främst medialandskapet som är splittrat. Till och med Ben Wedeman själv säger att Mursisupportrarna är få i antalet i jämförelse med de massiva folkmassorna på Tahrirtorget och utanför Ittihadipalatset.⁴³ Det är först i början av augusti, när militären går in och bryter upp Muslimska Brödraskapets läger, som «inqilab» når samma popularitet som

«thawra» och vi alltså kan prata om en polarisering som är synlig i söktrenderna. Men med tanke på tidiga medierapporter om ett splittrat land är det viktigt att också undersöka medias roll i skapandet av dessa motsättningar. Som Cottle påpekar har media oundvikligen en stor betydelse i drivandet och bevarandet av, likväl som motståndet mot, politiska rörelser.⁴⁴ Detta hänger även samman med mediernas roll i upprätthållandet av nationell enighet och spridandet av en gemenskapskänsla.⁴⁵ Eftersom söktrenderna började förändras mot ökad polarisering redan i början av augusti, två veckor innan militären bryter upp Mursi-supportrarnas läger, är det möjligt att se detta som en viktigare aspekt.

Vad som kan uttolkas klart och tydligt från denna studie är främst tre saker. För det första att det finns en stor skillnad mellan användning av nyckeltermen i nordisk, egyptisk och internationell media och vilka termer som egyptier använder i sina internetsökningar. För det andra finns det motsättningar mellan nyhetsrapportering i egyptisk och icke-egyptisk media. För det tredje innebär dessa skillnader och motsättningar att nordisk media knappast kan ses som trovärdiga i sin rapportering om Egypten. Med stor sannolikhet är de Skandinaviska tidningarnas analyser baserade delvis på internationell media, som CNN och Reuters, och delvis på de splittrade egyptiska medierna. Om inget annat så har de multinationella mediajättarna åtminstone påverkat rapporteringen genom att vara just giganter inom området, med alla dess fördelar – att kunna vara tidiga med att sätta agendan och ha en globalt stark genomslagskraft.

Saima Saeed, docent vid Centre for Culture, Media and Governance – Jamia Millia Islamia, menar att politik och journalistik går hand i hand, men att medias oberoende från politik

J.W. ABDELMOEZ

är ett krav för dess trovärdighet.⁴⁶ Som vi kan se är dock journalistik sällan helt opolitisk och media sällan «[a] free, truthful and objective voice of the people».⁴⁷ I mediernas rapportering talas det om en djup splittring, något som även med tiden har uppenbarat sig hos befolkningen, som representerad i söktrenderna. Med tanke på den tid från att media rapporterar om en splittring, till att den faktiskt går att utmäta, är det uppenbart att media har spelat en viktig roll. Därför borde också media ta på sig ansvar för sin delaktighet i frambringandet av denna splittring. «Kupp» eller «revolution» handlar inte bara om tomma ordval. Det är ord som har förändrat ett helt samhälle.

• f •

- 1 Författaren önskar tacka dr. Eva Kingsepp, vars kurs i Mellanösterns- och Nordafrikas Media ledde till en tidigare version av denna artikel, och vars konstruktiva kommentarer har varit avgörande för att forma artikeln som det ser ut i dag. Tack till Robert Manchin som introducerade författaren till arbetet av Dr. Magued Osman och det egyptiska opinionsundersökningsinstitutet Baseera, samt erbjöd värdefulla kommentarer om opinionsforskning. Tack även till de två anonyma granskarna för deras mycket hjälpsamma kommentarer och till redaktionsmedlem Magnus Dølerud för god korrespondens.
- 2 Mohsen, Manar: "Health Ministry Raises Death Toll of Wednesday's Clashes to 638", Daily News Egypt, 16. augusti 2013, <http://www.webcitation.org/6lZ4p05fD> (12.06.2014); See även Anonym: "Egypt's Brotherhood to Hold 'March of Anger'", AlJazeera News, 16. Augusti 2013, <http://www.webcitation.org/6lZ4rEMPW> (12.06.2014).
- 3 Antalet internetanvändare var 33,26 miljoner i maj 2013 och 42,31 i april 2014, enligt en rapport från Ministry of Communication and Information Technology publicerad på Arabiska i juni 2014, mcit.gov.eg/Upcont/Documents/Publications_582014000 ICT Indicators in Brief June 2014.pdf (11.08.2014) och äldre siffror finns i en rapport på engelska från 2013, mcit.gov.eg/Upcont/Documents/Publications_2112014000 Future of the Internet Economy .pdf (11.08.2014) Valdeltagandet går att hitta på arabiska via egyptiska valmyndigheten, pres2012.elections.eg/index.php/round2-results eller på engelska via Anonym: "Muslim Brotherhood's Mursi Declared Egypt President", BBC, 24. juni 2012, <http://www.bbc.com/news/world-18571580> (11.08.2014)
- 4 Mral, Brigitte: "Retorikanalys av medietexter", i Ekström, Mats (red.): *Mediernas språk*. Malmö: Liber, 2008, s. 66.
- 5 Ibid., s. 71.
- 6 Ibid., s. 75.
- 7 Ibid., s. 66f.

112

- 8 Barkho, Leon: "Introduction: The Theory and Practice of Impartiality in News and Current Affairs", i Barkho, Leon (red.): *From Theory to Practice*. Chicago: The Chicago University Press, 2013.
- 9 Ibid.
- 10 Schleifer, S. Abdallah: "Western Media Misunderstands Egypt" i Foreign Policy Research Institute, 17. augusti 2013, <http://www.fpri.org/news/2013/08/western-media-misunderstands-egypt> (29.08.2013)
- 11 Osman, Magued: "One Year of Morsi and the Brotherhood's Rule." Rapport av Baseera Center for Public Opinion Research, Cairo, 2. juli 2013, baseera.com.eg/recentpolls_en.aspx (01.10.2014).
- 12 Osman, Magued: "Egyptians' Sentiments Towards the Muslim Brotherhood." Rapport av Baseera Center for Public Opinion Research, Cairo, 27. augusti 2013, baseera.com.eg/recentpolls_en.aspx (01.10.2014).
- 13 Se till exempel; Shukrallah, Hani: "Egypt's Second Revolution: Questions of Legitimacy", Ahram Online, 4. juli 2013, english.ahram.org.eg/News/75712.aspx (12.06.2014); Elwy, Yasser: "Reclaiming Egypt's Revolution?", Ahram Online, 5. juli 2013, english.ahram.org.eg/News/75808.aspx (12.06.2014); A. Akl, Ziad: "Thus Spoke the Egyptians: Why is it not a Coup?", Daily News Egypt, 5. juli 2013, dailynewsegypt.com/2013/07/05/thus-spoke-the-egyptians-why-is-it-not-a-coup/ (12.06.2014).
- 14 Mellor, Noha: "Arab Media: An Overview of Recent Trends", i Mellor, Noha, Khalil Rinnawi, Nabil Dajani och Muhammad I. Ayish: *Arab Media*. Cambridge: Polity Press, 2011, s. 19.
- 15 Ibid.
- 16 "News Coverage Prepared For: The European Union to Egypt" Ipsos MediaCT, s.3, eas.europa.eu/delegations/egypt/documents/semc/20111122_en.pdf (12.06.2014).
- 17 Se Anonym: "Egypt Army Topples Morsy", Egypt Independent, 3. juli 2013, egyptindependent.com/news/egypt-army-topples-morsy (12.06.2014)
- 18 Anonym: "Bror mot bror etter kuppet i Egypt", Verdens Gang, 14. juli 2013, <http://www.vg.no/nyheter/uten-riks/egypt/bror-mot-bror-etter-kuppet-i-egypt/a/10105174/> (13.06.2014).
- 19 Solberg, Kristin: "Revolusjonen er død, lenge leve revolusjonen", Aftenposten, 2. juni 2014, http://www.aftenposten.no/mening/kommentarer/Revolusjonen-er-dod_-lenge-leve-revolusjonen-7587105.html#.U8Juefl_u7w (13.06.2014).
- 20 Smilden, Jan-Erik: "Tida vil vise hvor lurt kuppet var", Dagbladet, 4. juli 2013, <http://www.dagbladet.no/2013/07/04/kultur/mening/kommentar/egypt/mursi/28036417/> (13.06.2014).
- 21 Se till exempel Anonym: "Snart beslut om USA:s Egyptenstöd", Dagens Nyheter, 9. oktober 2013, <http://www.dn.se/nyheter/varlden/snart-beslut-om-usas-egyptenstod/> (14.06.2014); Winiarski, Michael: "Kuppen i Egypten visar hur lite USA kan påverka", Dagens Nyheter, 25. augusti 2013, <http://www.dn.se/nyheter/varlden/kuppen-i-egypten-visar-hur-lite-usa-kan-paverka/> (14.06.2014).
- 22 Holmberg, Kalle: "Hård polarisering i Egypten", Dagens Nyheter, 27. juli 2013, <http://www.dn.se/nyheter/varlden/hard-polarisering-i-egypten/> (14.06.2014).

- 23 Se till exempel Gür, Thomas: "Egyptisk kupp främjar islamism", Svenska Dagbladet, 3. augusti 2013, http://www.svd.se/opinion/ledarsidan/dystra-tider-for-egyptens-kvinnor_8395764.svd (16.06.2014); Anonym: "Ett lugnt Egypten till varje pris", Svenska Dagbladet, 23. augusti 2013, http://www.svd.se/nyheter/utrikes/ett-lugnt-egypten-till-varje-pris_8449780.svd (16.06.2014).
- 24 Ostrowska, Katia: "Tre Egypten-expert om landets framtid", Svenska Dagbladet, 14. augusti 2013, http://www.svd.se/nyheter/inrikes/tre-expert-om-landets-framtid_8322118.svd (16.06.2014).
- 25 Lindberg, Anders: "Egyptens militär blir allt blodigare", Aftonbladet, 26. mars 2014, <http://www.aftonbladet.se/ledare/ledarkronika/anderslindberg/article18609088.ab> (16.06.2014).
- 26 Se till exempel Eriksson, Niklas: "USA stoppar stöd till Egypten efter kupp", Aftonbladet, 9. oktober 2013, <http://www.aftonbladet.se/nyheter/article17623703.ab> (16.06.2014); Wiman, Erik: "'Din kyrka kommer att brännas ner'", Aftonbladet, 20. augusti 2013, <http://www.aftonbladet.se/nyheter/article17321626.ab> (16.06.2014); Linderborg, Robin: "Tusentals personer inuti belägrad moské", Aftonbladet, 16. augusti 2013, <http://www.aftonbladet.se/nyheter/article17309198.ab> (16.06.2014).
- 27 Se till exempel Anonym: "Egypten udviser Tyrkiets ambasador", Ekstra Bladet, 23. november 2013, <http://ekstra.bladet.dk/nyheder/politik/article4599103.ece> (17.06.2014); Anonym: "Egyptens Mursi: Jeg blev bortført af militæret", Ekstra Bladet, 13. november 2013, <http://ekstrabladet.dk/nyheder/krigogkatastrofer/article4823735.ece> (17.06.2014); Damgaard, Signe: "Egypterne skal vælge præsident i maj", Berlingske Tidene, 30. mars 2014, <http://www.bt.dk/udland/egypterne-skal-valge-praesident-i-maj> (17.06.2014); Anonym: "Egypten har smidt den tyrkiske ambasador ud", Berlingske Tidende, 23. november 2013, <http://www.bt.dk/udland/egypten-har-smidt-den-tyrkise-ambasadoer-ud> (17.06.2014).
- 28 Anonym: "Egyptisk politi anholder 148 Mursi-tilhængere", Politiken, 27. december 2013, <http://pol.dk/2169070> (17.06.2014).
- 29 Astrup, Søren: "Verdens ledere er bekymrede over kuppet i Egypten", Politiken, 4. juli 2013, <http://pol.dk/2014012> (17.06.2014).
- 30 Synnøve Herschend, Sofie: "Egypten-ekspert: Der er stadig mange, der holder med Morsi", Politiken, 3. juli 2013, <http://pol.dk/2013837> (18.06.2014).
- 31 Berglöv, Emil: "Politiken.dk på Tahrirpladsen: Det er ikke militærkup. Det er folkets kup.", Politiken, 3. juli 2013, <http://pol.dk/2013729> (18.06.2014).
- 32 Willum, Gunnar: "Ingen krigserklæring i en borgerkrig", Jyllands-Posten, 13. februari 2014, <http://www.jyllands-posten.dk/protected/premium/international/ECE6483998/ingen-krigserklaering-i-en-borgerkrig/> (19.06.2014); se även Willum, Gunnar: "'Vi vil dræbe jer – vi vil slagte jer'", Jyllands-Posten, 16. februari 2014, <http://www.jyllands-posten.dk/protected/premium/international/ECE6491244/vi-vil-draebe-jer-vi-vil-slagte-jer/> (19.06.2014); Willum, Gunnar: "Feltmarskal Sisi vil have agt, som han allerede har magt", Jyllands-Posten, 28. mars 2014, <http://www.jyllands-posten.dk/protected/premium/analyser/international/ECE6594303/feltmarskal-sisi-vil-have-agt-som-han-allerede-har-magt/> (19.06.2014).
- 33 Anonym: "Egypten skal både gøre op med Morsi og militæret", Politiken, 5. november 2013, <http://pol.dk/2122719> (19.06.2014).
- 34 Anonym: "Egypt's Morsi Trial on Charges of 2011 Prison Break Postponed", Ahram Online, 28. juni 2014, <http://english.ahram.org.eg/News/104975.aspx> (19.06.2014).
- 35 Abou Bakr, Sara: "The Unprofessional Coverage of the 'Coup'", Daily News Egypt, 7. juli 2013, <http://www.dailynewsegypt.com/2013/07/07/the-unprofessional-coverage-of-the-coup/> (20.06.2014).
- 36 El Shernoubi, Osman: "'Revolution not Coup': Anti-Morsi Egyptians Tell CNN", Ahram Online, 6. juli 2013, <http://english.ahram.org.eg/News/75881.aspx> (21.06.2014).
- 37 Abdelaziz, Salma, Reza Saya och Ben Wedeman: "Egypt's Military Gives Morsi Ultimatum", CNN, 2. juli 2013, <http://edition.cnn.com/2013/07/01/world/meast/egypt-protests/> (20.06.2014).
- 38 Abou Bakr: "The Unprofessional Coverage of the 'Coup'".
- 39 Wedeman, Ben: "We did. But...", Twitter, 7. juli 2013, <https://twitter.com/bencnn/statuses/35395225583588352> (22.06.2014).
- 40 Hounshell, Blake: "CNN screenshot RT...", Twitter, 7. juli 2013, <https://twitter.com/blakehounshell/statuses/353991399634509824> (22.06.2014); Rosen, Jay: "Based on replies...", Twitter, 7. juli 2013, https://twitter.com/jayrosen_nyu/statuses/353999263254056960 (22.06.2014).
- 41 Cottle, Simon: "Media and the Arab Uprisings of 2011: Research Notes", i Journalism, vol. 12, nr. 5, 2011, s. 657.
- 42 Se till exempel Abou Bakr: "The Unprofessional Coverage of the 'Coup'".
- 43 Wedeman, Ben: "Military Coup Underway; Army Erects Barriers Around Morsi Building; Interview with Mona El Tahawy", CNN [Transcript], 3. juli 2013, <http://transcripts.cnn.com/TRANSCRIPTS/1307/03/cnr.09.html> (22.06.2014).
- 44 Cottle, Simon: "Media and the Arab Uprisings", s. 657f.
- 45 Mellor, Noha: "Arab Media: An Overview", s.19.
- 46 Saeed, Saima: "New Media, Public Diplomacy and the 'War on Terror'", i Zweiri, Mahjoob och Emma C. Murphy (red.): *The New Arab Media: Technology, Image and Perception*. Reading: Ithaca Press, 2012, s. 49.
- 47 Ibid., s. 50.